

**Науково-дослідний інститут
політичної регіоналістики
Ужгородського національного університету
(коротка інституційна біографія)**

Останнім часом в Україні дедалі більше уваги приділяється історико-політичним аспектам розвитку регіонів як у минулому, так і сьогодні. Адже якісне та об'єктивне розуміння подій, які відбувалися впродовж останнього століття на українських землях, сприятиме й ефективному розумінню, плануванню й прогнозуванню явищ і процесів не тільки в наш час, а й у майбутньому. Тому науково-дослідна робота вчених присвячена також розробці теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із форматом життєдіяльності суспільно-політичних процесів, умов становлення громадянського суспільства, а також інститутів у регіонах та їх комунікації з центральною політичною владою.

Сучасна практика регіональної життєдіяльності постійно перебуває під суттєвим впливом історичних і культурних традицій, поліетнічності регіону, ментальності та етнічної стереотипності його населення, соціально-економічних чинників, характеру та змісту творення бізнесових груп, партійного структурування, формування та рекрутування еліт в органах державної влади, залежності трансформації регіональних еліт від виборчих процесів тощо.

Таким чином, для сучасного етапу суспільно-політичного розвитку України характерним є дослідження регіонального суспільно-політичного розвитку, що зумовлене характерними особливостями та змістовними відмінностями у різних областях України. У світлі цього, Закарпатська область традиційно розглядається як один із специфічних регіонів України, який мав своєрідні особливості політико-державних і національно-культурних процесів, що залишає відповідний відбиток і на сучасному етапі розвитку.

Вивченням згаданих проблем і займається Науково-дослідний інститут політичної регіоналістики, який було створено рішенням Вченої ради Ужгородського національного університету (УжНУ) 28 травня 2009 року як його структурний науковий підрозділ. Науковий центр формувався з метою ефективного використання інтелектуального потенціалу, кадрових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів УжНУ, розвитку фундаментальних досліджень в галузі гуманітарних наук, спрямованих на підготовку науково-педагогічних кадрів та спеціалістів, забезпечення інтеграції сучасної науки і освіти.

Основними напрямками наукової та практичної діяльності НДІ політичної регіоналістики є комплексне дослідження проблем української та регіональної історії, вивчення та аналіз проблем політології, соціології, політичної регіоналістики, етнополітології в межах Карпатського регіону, в тому числі в суміжних із Закарпаттям регіонах України та зарубіжжя.

Важливою складовою діяльності НДІ політичної регіоналістики є також здійснення безпосередніх контактів і спільних наукових проєктів з науково-педагогічними, науковими та науково-просвітніми закладами сусідніх з Україною держав (Словаччини, Румунії, Угорщини, Польщі), організація етнополітологічних експедицій та соціологічних досліджень суміжних регіонів названих країн та місць компактного проживання в них українців. Інститут постійно моніторить політичне життя Закарпаття, співпрацює з подібними центрами в Україні, публікує наукові дослідження. З метою реальної оцінки суспільно-політичної ситуації регіону працівники Інституту залучають до співпраці й інших фахівців.

НДІ політичної регіоналістики покликаний впроваджувати результати наукових досліджень у навчальний процес, здійснювати, у тому числі, підготовку навчально-методичних матеріалів для молоді. Основною базою апробації наукових досліджень є Ужгородський національний університет. Його студенти також залучаються до практичного політичного моніторингу актуальних регіональних проблем сучасності.

Кадровий потенціал Інституту складають наукові співробітники і досвідчені фахівці, серед яких переважають політологи, соціологи й історики. Головним органом наукового управління Інституту є Наукова рада (НР), яка визначає загальні напрямки його наукової діяльності. Структурними підрозділами Інституту є науково-дослідні відділи – політичної регіоналістики, етнополітології, моніторингу громадської думки. При Інституті також формуються фонди Архіву-музею політичної історії Закарпаття, які мають і власний інтернет-ресурс на просвітницько-пізнавальному порталі «заКарпатія» (www.zakarpattia.com).

Науково-дослідний інститут політичної регіоналістики з Ужгорода регулярно здійснює моніторинг суспільно-політичного розвитку в Закарпатті й суміжних регіонах України, Румунії, Угорщини, Словаччини, Польщі. Широкий спектр досліджень дає можливість публічно розкривати проблеми поточного життя, подавати інформаційно-аналітичні оцінки буденного розвитку, актуалізувати увагу на ключових питаннях сучасного й майбутнього.

За час свого існування НДІ політичної регіоналістики виступив ініціатором та співорганізатором проведення наукових форумів різ-

ного рівня. Зокрема, з найбільш відомих за безпосередньої участі працівників Інституту в Ужгороді відбулися такі наукові форуми як: міжнародна науково-практична конференція «Країни Центрально-Східної Європи в модерну і постмодерну добу: теоретичні концепції й політичні реалії»; всеукраїнська наукова конференція «Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку»; науковий семінар «Політичні процеси в Закарпатті після парламентських виборів 2006 року»; науково-практична конференція «Етнополітична реальність Закарпаття на сучасному етапі» та ін.

Працівники Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики брали участь в чисельних міжнародних конференціях в Україні (Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Одеса, Львів, Чернівці, Івано-Франківськ та ін.), а також в іноземних державах – Словаччині, Румунії, Угорщині, Польщі, Росії, Придністровській Молдавській республіці.

У 2010 році працівниками НДІ політичної регіоналістики спільно з Інститутом етнонаціональних досліджень Угорської академії наук (Угорщина) завершено роботу над масштабним міждержавним проектом, результатом якого стало видання одночасно двома мовами (українська і угорська) комплексної монографії «Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура» (Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 720 с.). Угорською мовою таку ж працю (640 с.) видано в Угорщині (Будапешт) завдяки старанням проф. Чілли Фединець. У підсумковому виданні системно висвітлюються взаємопов'язані проблеми історичного розвитку Закарпаття в ХХ – на початку ХХІ століття. Для детального ознайомлення подаються матеріали історико-політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього життя закарпатців. Автори акцентують увагу на взаємній історичній спадщині українського та угорського місцевого населення краю, а також їхнього сучасного співіснування.

У 2009 році НДІ політичної регіоналістики започаткував видавничу серію «Studia Regionalistica». Вона являє собою видання книжок історико-політичного характеру з найбільш актуальних проблем регіональної історії та сучасності, висвітлення політичних, етнічних та конфесійних процесів у Закарпатті та суміжних з ним регіонах.

У видавничій серії «Studia Regionalistica» опубліковано:

- Басараб М., Токар М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття): Серія «Studia Regionalistica» / № 1. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – 336 с. ISBN 978-966-671-224-3.
- Остапець Ю., Токар М. Закарпаття через призму політичних виборів: Серія «Studia Regionalistica» / № 2. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – 408 с. ISBN 978-966-671-225-0.

- Вегеш М., Молнар С., Молнар Й., Остапець Ю., Офіцинський Р., Токар М., Фединець Ч., Черничко С. Хроніка Закарпаття. 1867 – 2010 / Kárpátalja évszámokban. 1867 – 2010 / українсько-угорське двомовне видання; Ukrán-magyar kétnyelvű kiadvány: Серія «Studia Regionalistica» / № 3. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – 312 с. ISBN 978-966-2095-55-5.
- Гиря В. Угорська іредента в міжвоєнному Закарпатті («угорський фактор» у суспільно-політичному житті): Серія «Studia Regionalistica» / № 4. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2012. – 200 с. ISBN 978-966-671-319-6.
- Стряпко І. Товариство «Просвіта» в громадсько-політичному та культурному житті Закарпаття (1920 – 1939): Серія «Studia Regionalistica» / № 5. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2012. – 328 с. ISBN 978-966-332-109-7.
- Сергієнко Т. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століть): Серія «Studia Regionalistica» / № 6. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2012. – 274 с. ISBN 978-966-332-107-3.
- Рюль В. Соціалізація дітей трудових мігрантів Закарпаття: Серія «Studia Regionalistica» / № 7. – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2013. – 222 с. ISBN 978-966-2668-50-6.

У 2010 році НДІ політичної регіоналістики зареєстрував інформаційно-аналітичний журнал «Регіоналістика» (побачили світ два випускові номери), теми якого присвячені різноманітним проявам регіонального життя, проблемам суспільно-політичного розвитку регіонів, етнополітичного спектра, тенденціям регіонального елітотворення, партійного будівництва, виборчих процесів, етноконфесійних характеристик. Видання розраховане не тільки на науковців та краєзнавців, а й фахівців-практиків, політиків, державних службовців.

У розрізі комплексних фундаментальних досліджень Науково-дослідний інститут політичної регіоналістики здійснював вивчення і аналіз проблем етнополітичного розвитку Закарпаття у ХХ – на початку ХХІ століття. У розрізі теми досліджувалися: етнонаціональна структура Закарпатської області, суспільно-політичний розвиток національних меншин Закарпаття, регіональний етнополітичний менеджмент, еволюція громадських та політичних організацій національних меншин Закарпаття, русинство як етнополітична проблема України, освітньо-виховний розвиток національних меншин, регіональна етноконфесійна динаміка, культурно-мистецьке життя і медіа-простір національних меншин, реалізація в Закарпатській області державної мовної політики.

Одночасно Інститутом здійснюється постійний аналіз поточної діяльності громадських організацій національних меншин Закарпатської області та їх співпраця з материнськими організаціями в зарубіжних країнах. Інститут формує базу нормативно-правових даних щодо забезпечення прав національностей у світі, а також детальну аналітичну оцінку розвитку національних меншин у Закарпатті.

У 2013 році НДІ політичної регіоналістики розпочав виконання фундаментального дослідження, об'єктом якого виступає регіональна політична еліта Закарпаття та суміжних регіонів у ХХ – на початку ХХІ століть. Предметом дослідження є тенденції та особливості регіонального елітотворення Закарпаття в цілому, а саме узагальнення наукових досліджень з проблеми становлення й функціонування політичних еліт Закарпаття, аналіз джерел, еволюції та сучасного стану різноманітних елітних груп, які мали значний вплив на суспільно-політичний розвиток регіону, впливовості їх представників у громадських та партійних структурах, державних органах, специфіки їх відтворення тощо.

Проект спрямований на історико-політологічне наукове вивчення проблеми елітотворення в Закарпатті у ХХ – на початку ХХІ століть, а також вивчення досвіду життєдіяльності елітних груп та їх проєкції в умовах сучасного розвитку суспільно-політичних відносин в Україні. Його виконання зумовлене відсутністю комплексного узагальненого висвітлення елітотворчих процесів у регіоні у вказаний період.

Дослідження також передбачає впровадження в науковий обіг неопублікованих джерел, критичний аналіз періодики, історіографічну оцінку та формулювання практичних пропозицій щодо специфічних умов елітотворення в регіоні.

Науковими партнерами Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики виступають Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія» та Агенція політичних досліджень «Соціум Карпат» (Ужгород, Україна), Науково-дослідний інститут європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці, Україна), Центр політичних досліджень (Львів, Україна), Центр політичного моніторингу (Івано-Франківськ, Україна), Музей Історії Сату Марє (Сату Марє, Румунія), Інститут етнонаціональних досліджень (тепер Інститут досліджень меншин Центру суспільних наук) Угорської академії наук (Будапешт, Угорщина), Інститут політології Пряшівського університету (Пряшів, Словацька Республіка), кафедра політології Жешувського університету (Жешув, Республіка Польща) та інші науково-дослідні інституції.